

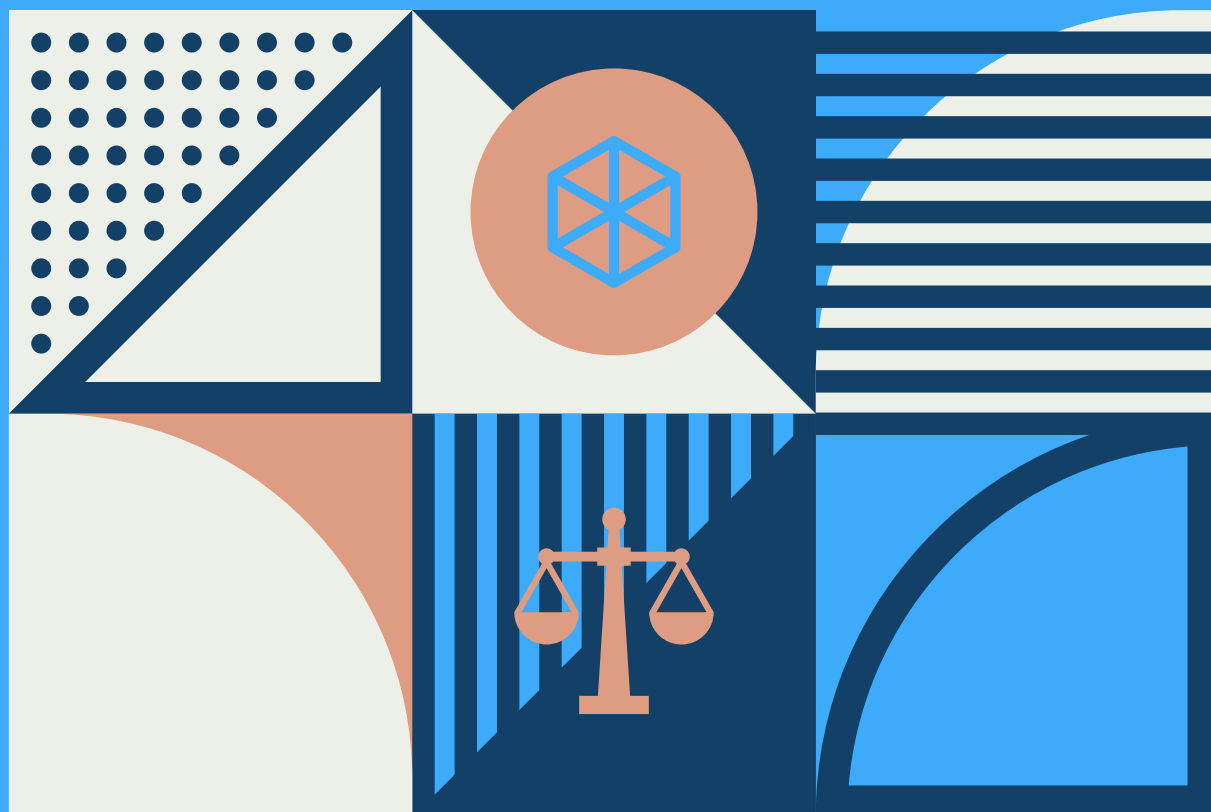

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ДАЙДЖЕСТ

правових позицій Верховного Суду
щодо спадкування боргових зобов'язань

КОМІТЕТ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НААУ
2021

Зміст

ДАЙДЖЕСТ

правових позицій Верховного Суду щодо спадкування боргових зобов'язань

1. Щодо зволікання спадкоємцем отримати свідоцтво про право на спадщину.....	3
2. Щодо строку пред'явлення кредитором вимоги до спадкоємців боржника.....	3
3. Щодо способів пред'явлення вимоги кредитором до спадкоємців боржника.....	4
4. Щодо початку перебігу позовної давності для вимог кредитора.....	4
5. Щодо задоволення вимог кредитора за відсутності спадкового майна.....	5
6. Щодо можливості стягнення зі спадкоємців додаткових платежів.....	5
7. Щодо способів захисту цивільних прав та інтересів кредитора.....	6
8. Наслідки продажу спадкового майна без повідомлення спадкоємців боржника.....	6
9. Спільний розгляд судом вимог кредиторів до спадкоємців боржника.....	7
10. Припинення зобов'язання іпотекодавця.....	7
11. Щодо визнання договору поруки недійсним з підстав ст. 215 ЦК України.....	8
12. Обставини з якими пов'язано пред'явлення вимог до спадкоємців боржника.....	8
13. Відповідальність поручителя за зобов'язаннями спадкоємця боржника.....	9
14. Спадкування зобов'язань за договором оренди.....	9

Відповідальний редактор Дайджесту:
Черемис А.В.

Редактор:
Сандулєєва В.В.

Контакти:
04070, м. Київ, вулиця Борисоглібська, 3, 5-й поверх

Комітет з цивільного права та процесу НААУ

Голова Комітету Простибоженко О.С.

I. Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі №607/98/17 (провадження №61-27515св18)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Якщо спадкоємець прийняв спадщину стосовно нерухомого майна, але зволікає з виконанням обов'язку, передбаченого статтею 1297 ЦК України, зокрема з метою ухилення від погашення боргів спадкодавця, кредитор має право звернутися до нього з вимогою про погашення заборгованості спадкодавця. Відсутність у спадкоємця такого свідоцтва не може бути підставою для відмови в задоволенні вимог кредитора.

Фактичні обставини справи:

ПАТ «Укресімбанк» звернулося до суду із позовом до ОСОБА_1, третя особа – Перша тернопільська державна контора, про стягнення заборгованості за кредитним договором. Посилаючись на те, що після смерті боржника за кредитним договором спадщину прийняла його дочка – ОСОБА_1, банк просив стягнути з відповідача заборгованість, яка утворилась у зв'язку з неналежним виконанням позичальником кредитних зобов'язань.

Рішенням Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 16 листопада 2017 року у задоволенні позову ПАТ «Укресімбанк» було відмовлено у зв'язку з тим, що банк звернувся до суду з позовом поза межами позовної давності.

Апеляційний суд Тернопільської області зазначене рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області скасував і ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову ПАТ «Укресімбанк» з інших правових підстав.

Розглядаючи касаційну скаргу банку, Верховний Суд задовольнив її частково і направив справу на новий апеляційний розгляд, та при цьому зауважив, що хоч отримання спадкоємцем, який прийняв спадщину, свідоцтва про право на спадщину відповідно до статті 1296 ЦК України є правом, а не обов'язком спадкоємця, однак відсутність у спадкоємця такого свідоцтва не може бути підставою для відмови в задоволенні вимог кредитора. Якщо спадкоємець прийняв спадщину стосовно нерухомого майна, але зволікає з виконанням обов'язку, передбаченого статтею 1297 ЦК України, зокрема з метою ухилення від погашення боргів спадкодавця, кредитор має право звернутися до нього з вимогою про погашення заборгованості спадкодавця.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://revestr.court.gov.ua/Review/87902627>

II. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2018 року у справі №522/407/15-ц (провадження №14-53цс18)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Сплив визначених статтею 1281 ЦК України строків пред'явлення кредитором вимоги до спадкоємців боржника має наслідком позбавлення кредитора права вимоги за основним і додатковим зобов'язаннями, а також припинення таких зобов'язань.

Фактичні обставини справи:

У грудні 2014 року «Факторингова компанія «Вектор Плюс» звернулася до суду з позовом до спадкоємців померлого боржника за кредитним договором про звернення стягнення на предмет іпотеки (спадкове майно) та визнання на нього права власності. За зустрічним позовом спадкоємців були висунуті вимоги про визнання позивача таким, який втратив право вимоги до спадкоємців.

16 грудня 2015 року Приморський районний суд м. Одеси ухвалив рішення, яким відмовив у задоволенні позову; зустрічний позов задовольнив: визнав позивача таким, що позбавлений права вимоги до спадкоємців померлого позичальника.

Рішення суду першої інстанції в частині відмови у первісному позові мотивоване тим, що кредитор пред'явив вимоги до спадкоємців, які прийняли обтяжену іпотекою спадщину, з порушенням строків, встановлених статтею 1281 ЦК України, і згідно з частиною четвертою цієї статті він втратив право вимоги.

Задовольняючи зустрічний позов, суд вказав, що позивач за первісним позовом не спростував належними та допустимими доказами того, що спадкоємець – ОСОБА_3, у березні 2010 року повідомив кредитодавця про смерть позичальника, а набувши право вимоги кредитодавця до спадкоємців позичальника у 2012 році, позивач скористався цим правом лише у 2014 році з пропуском строків, передбачених статтею 1281 ЦК України.

За результатами нового розгляду справи в суді апеляційної інстанції апеляційний суд Одеської області своїм рішенням скасував рішення Приморського районного суду м. Одеси від 16 грудня 2015 року в частині задоволення зустрічного позову й ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні зустрічних позовних вимог. В іншій частині рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Рішення суду апеляційної інстанції про відмову у задоволенні зустрічного позову мотивоване тим, що суд першої інстанції правильно встановив факт пропуску кредитором преклюзивного строку та відмовив у первісному позові саме з підстав, з яких заявлений зустрічний позов, а тому немає необхідності у задоволенні зустрічних вимог.

Після подання Позивачем касаційної скарги Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду передав справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, який відступив від висновків щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі №6-31цс16, і зазначив, що оскільки зі смертю боржника зобов'язання з повернення кредиту включаються до складу спадщини, то строки пред'явлення кредитором вимог до спадкоємців, а також порядок задоволення цих вимог регламентуються статтями 1281 і 1282 ЦК України. Тобто [стаття 1281 ЦК України](#), яка визначає преклюзивні строки пред'явлення таких вимог, застосовується і до кредитних зобов'язань, забезпечених іпотекою.

Крім цього, Велика Палата зауважила, що поняття «строк пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців» не тотожне поняттю «позовна давність». Так, частина четверта статті 1281 ЦК України визначає наслідком пропуску кредитором спадкодавця строків пред'явлення вимог до спадкоємців позбавлення права вимоги такого кредитора, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті. Інші правові наслідки передбачені частиною четвертою статті 267 ЦК України, за якою сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

Отже, визначені у статті 1281 ЦК України строки пред'явлення кредитором вимоги до спадкоємців і позовна давність є різними за своєю правовою природою та наслідками строками. Сплив перших має наслідками позбавлення кредитора права вимоги (припинення його цивільного права) і неможливість вимагати у суді захисту відповідного права. Натомість сплив позовної давності не виключає наявність у кредитора права вимоги та є підставою для відмови у позові за умови, якщо про застосування позовної давності у суді заявила одна зі сторін.

Зважаючи на те, що суди першої й апеляційної інстанцій не встановили, а позивач не довів факт пред'явлення вимоги кредитодавцем до спадкоємців у межах строків, визначених статтею 1281 ЦК України, Верховний Суд погодився з висновками попередніх інстанцій, що позивач втратив право вимоги до спадкоємців, та залишив касаційну скаргу факторингової компанії без задоволення.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://revestr.court.gov.ua/Review/73469649>

III. Постанова Верховного Суду від 10.03.2021 у справі №522/5924/17 (провадження №61-8793св20)

4. Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Хоча стаття 1281 ЦК України не конкретизує способів пред'явлення вимоги кредитором до спадкоємців боржника, проте, по-перше, за формою наведене звернення банку має бути саме певною вимогою майнового характеру, а, по-друге, така вимога має бути висунута до конкретних перелічених суб'єктів – спадкоємців, які прийняли спадщину.

З огляду на зміст статті 1281 ЦК України допускається два способи пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців: 1) безпосередньо до спадкоємців; 2) опосередковано через нотаріуса. Обрання певного способу є правом кредитора і здійснюється ним на власний розсуд. При цьому законодавством не передбачені форма і зміст вимог кредитора та на нотаріуса не покладено обов'язку перевіряти обґрунтованість вимог.

Фактичні обставини справи:

У червні 2017 року дружина померлого позичальника звернулася до суду із позовом до інших спадкоємців та ПАТ «Комерційний банк «Надра» про визнання права власності, припинення права на частку у майні та припинення іпотеки.

У частині позовних вимог до банку про визнання іпотеки припиненою позивач вважала, що банк позбавлений права вимоги до спадкоємців за кредитним договором у зв'язку з пропуском строків, встановлених статтею 1281 ЦК України. Вказане свідчить про припинення основного зобов'язання, і, як наслідок, є підставою для припинення іпотеки.

Рішенням Приморського районного суду м. Одеси від 31 липня 2017 року позовні вимоги про визнання іпотеки припиненою були задоволені повністю.

Районний суд зазначив, що банком порушено вимоги статті 1281 ЦК України, у результаті чого він втратив право вимоги до спадкоємців. Крім того, суд першої інстанції вважав, що заява банку не може вважатися вимогою кредитора у розумінні статті 1281 ЦК України, оскільки, по-перше, вона вчинена у формі неконкретної за правовою метою заяви, у якій відсутні сформульовані вимоги щодо певних конкретних зобов'язань спадкодавця; по-друге, вказана заява не адресована певним суб'єктам – спадкоємцям, які прийняли спадщину, а так само до інших спадкоємців померлого.

Постановою Одеського апеляційного суду від 23 травня 2019 року апеляційну скаргу ПАТ «Комерційний банк «Надра» залишено без задоволення, а рішення Приморського районного суду м. Одеси від 31 липня 2017 року – без змін.

Не погодившись із попередніми рішеннями судів, ТОВ «Консалт Солюшенс» яке є правонаступником ПАТ «Комерційний банк «Надра», на підставі договору про відступлення права вимоги подало до Верховного Суду касаційну скаргу, посилаючись на те, що банк своєчасно надіслав на адресу Третньої одеської державної нотаріальної контори заяву з проханням повідомити спадкоємців про наявність зазначеного у заяві боргу. правонаступник банку стверджував, що саме цією заявою підтверджується виконання банком вимог статті 1281 ЦК України щодо необхідності пред'явлення вимог кредиторів у межах шестимісячного строку.

Верховний Суд погодився з доводами скаржника, скасував попередні рішення першої та апеляційної інстанцій та ухвалив нове, яким у задоволенні позову про визнання припиненою іпотеки відмовив.

При цьому у своїй постанові Верховний Суд зазначив, що у справі, яка переглядається, застосуванню підлягає строк, визначений частиною другою статті 1281 ЦК України, а саме шість місяців, що є преклюзивним.

Хоча стаття 1281 ЦК України не конкретизує способів пред'явлення вимоги кредитором до спадкоємців боржника, проте, по-перше, за формою наведене звернення банку має бути саме певною вимогою майнового характеру, а, по-друге, така вимога має бути висунута до конкретних перелічених суб'єктів – спадкоємців, які прийняли спадщину.

Висновки судів попередніх інстанцій про те, що заява ВАТ «КБ «Надра» від 19 лютого 2008 року не є вимогою у розумінні вказаної статті, оскільки не пред'явлена до спадкоємців боржника та її зміст носить інформаційний характер, є неправильними, оскільки з огляду на зміст статті 1281 ЦК України допускається два способи пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців: 1) безпосередньо до спадкоємців; 2) опосередковано через нотаріуса. Обрання певного способу є правом кредитора і здійснюється ним на власний розсуд.

При цьому законодавством не передбачені форма і зміст вимог кредитора та на нотаріуса не покладено обов'язку перевіряти обґрунтованість вимог. Зі змісту вимоги (заяви) банку, адресованої нотаріусу, чітко убачається кореспондуючий обов'язок спадкоємців погасити борг спадкодавця.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Верховного Суду від 11 липня 2018 року у справі №495/1933/15-ц.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://revestr.court.gov.ua/Review/95616406>

IV. Постанова Верховного Суду від 13 червня 2018 р. у справі №320/9961/15-ц (провадження №61-3471св18)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Наявність у кредитора померлого боржника відомостей про прийняття спадщини, що відкрилася після нього, його спадкоємцями, а також про коло спадкоємців зумовлює початок перебігу позовної давності за правилами, визначеними частиною першою статті 261 ЦК України..

Фактичні обставини справи:

У грудні 2015 року ПАТ «ВіЕйБі Банк» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_4, ОСОБА_5 (до спадкоємця боржника та поручителя) про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Рішенням Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 02 червня 2016 року у задоволенні позову ПАТ «ВіЕйБі Банк» відмовлено.

Рішення суду першої інстанції обґрунтувалося тим, що банк, маючи в своєму розпорядженні всі необхідні відомості про спадкоємця, не скористався своїм правом, передбаченим у частині другій статті 1281 ЦК України, та не звернувся до ОСОБА_4 з відповідною претензією взагалі. Банк не звернувся також до поручителя з претензією щодо погашення існуючої заборгованості.

Крім того, суд визнав, що банк звернувся до суду після перебігу трирічного строку позовної давності для звернення до суду з вимогою про захист своїх інтересів.

Ухвалою Апеляційного суду Запорізької області від 26 жовтня 2016 року рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Апеляційний суд зазначив, що ОСОБА_4 (спадкоємець боржника) виконала усі покладені на неї законом зобов'язання та у березні 2012 року повідомила кредитора про смерть боржника, а приватний нотаріус 15 березня 2012 року повідомив кредитора про видачу відповідачу ОСОБА_4 свідоцтва про право на спадщину за законом. Враховуючи, що позивач звернувся з позовом лише у листопаді 2015 року, відповідачі заявили про застосування позовної давності у цьому спорі, застосування позовної давності є правомірним. Враховуючи припинення зобов'язань за договором кредитування у зв'язку зі спливом позовної давності щодо пред'явлення вимог до спадкоємця зі сплати боргу за цим договором, договір поруки, який має похідний характер від договору кредитування, також припинив свою дію.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу банку без задоволення, посилаючись на те, що наявність у кредитора померлого боржника відомостей про прийняття спадщини, що відкрилася після нього, його спадкоємцями, а також про коло спадкоємців, зумовлює початок перебігу позовної давності за правилами, визначеними частиною першою статті 261 ЦК України.

У спадкових правовідносинах банк як кредитор спадкодавця та його спадкоємців наділений власними повноваженнями та самостійно визначає спосіб і порядок їх реалізації. Банк, звернувшись до нотаріуса з відповідною вимогою до можливих спадкоємців, реалізував своє право, передбачене правилом статті 1281 ЦК України, здійснюючи свої повноваження на власний розсуд та у власному інтересі. Невикористання надалі банком власних повноважень та нездійснення суб'єктивних прав не може бути поважною причиною пропуску відповідних строків та підставою для поновлення прав, втрачених (припинених) у результаті недобросовісного ведення власних справ такою особою (позивачем). В оцінці поведінки позивача суд враховує, що банк здійснює власну діяльність як професійний учасник ринку, який спеціалізується на наданні певного роду послуг, що висуває зрозумілі вимоги до рівня професійності, кваліфікації та обізнаності його співробітників.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75186503>

V. Постанова Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі №332/2936/16-ц (провадження №61-9193ск18)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Задоволення вимог кредитора спадкоємцями має відбуватись у межах вартості отриманого ним у спадщину майна. Тобто у разі неотримання від спадкодавця у спадщину жодного майна, особа не набуває статусу спадкоємця, і як наслідок у неї відсутній обов'язок задовольнити вимоги кредитора померлої особи.

Фактичні обставини справи:

У серпні 2016 року ПАТ КБ «Приватбанк» звернулося до суду з позовом про стягнення боргу зі спадкодавця за укладеним спадкодавцем за життя кредитним договором.

Банк вважав, що на момент відкриття спадщини Відповідач постійно проживав із позичальником, протягом шести місяців після смерті від отримання спадщини він не відмовився. На підставі статті 1218, частини третьої статті 1268 ЦК України Відповідач є спадкоємцем померлого боржника і до нього перейшов обов'язок сплатити заборгованість, яка виникла у спадкодавця за кредитним договором.

18 листопада 2015 року позивачем направлено відповідачу лист-претензію про виплату 8 084,67 грн кредитної заборгованості ОСОБА_3. Вимогу залишено без виконання.

Рішенням Заводського районного суду м. Запоріжжя від 28 жовтня 2016 року у позові банку було відмовлено. Рішення суду мотивовано тим, що частиною першою статті 1282 ЦК України передбачено, що спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Оскільки у померлого позичальника не було майна у власності, відповідач спадщини після смерті батька не отримав, тому не зобов'язаний задовольняти кредиторські вимоги ПАТ КБ «Приватбанк».

Ухвалою Апеляційного суду Запорізької області від 30 листопада 2016 року рішення суду першої інстанції залишено без змін. Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції. Доводи, викладені ПАТ КБ «Приватбанк» в апеляційній скарзі, було відхилено з тих підстав, що спадкова справа Першою запорізькою державною нотаріальною конторою після смерті боржника була заведена на підставі претензії ПАТ КБ «Приватбанк», а не спадкоємців. Позивачем не надано доказів того, що спадкодавцю за життя належало будь-яке рухоме чи нерухоме майно, не встановлено коло спадкоємців та не доведено, що відповідач у справі є єдиним спадкоємцем та отримав у спадщину будь-яке майно спадкодавця.

Переглядаючи рішення судів першої та апеляційної інстанції, Верховний Суд залишив касаційну скаргу банку без задоволення, визнавши висновки судів попередніх інстанцій обґрунтованими з огляду на те, що у померлого позичальника відсутнє майно, а відповідач, який постійно з ним проживав,

із заявою про прийняття або відмову прийняти спадщину не звертався, спадщину померлого не прийняв, тобто зобов'язання задовольнити вимоги кредитора у нього не виникло.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78496125>

VI. Постанова Верховного Суду від 7 березня 2018 року у справі №320/13096/13-ц (провадження №61-3264 св 18)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальником за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

Фактичні обставини справи:

У грудні 2013 року ПАТ КБ «ПриватБанк» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором в сумі 54 779 доларів США.

Рішенням Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області позов банку було задоволено частково. Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ПАТ КБ «ПриватБанк» заборгованість за кредитним договором у розмірі 34 098 доларів 91 цента США.

Задовольняючи частково позовні вимоги ПАТ КБ «ПриватБанк», суд першої інстанції виходив з того, що відповідач належним чином не виконував умови кредитного договору, тому позивач має право на повернення заборгованості за кредитом та процентами за користування ним з урахуванням комісії. Вимоги банку про стягнення пені та штрафних санкцій не підлягають задоволенню з підстав пропуску позивачем строку позовної давності.

Рішенням Апеляційного суду Запорізької області від 28 квітня 2016 року рішення районного суду було скасовано в частині відмови у задоволенні позовних вимог щодо стягнення пені за несвоєчасність виконання зобов'язань за договором, а також штрафу (фіксованої частини) та штрафу (процентна складова). Закрито провадження в частині позовних вимог щодо стягнення пені за несвоєчасність виконання зобов'язань за договором, а також штрафу (фіксованої частини) та штрафу (процентна складова). Зрештою рішення залишено без змін.

Закриваючи провадження у справі в частині позовних вимог про стягнення штрафних санкцій та пені, апеляційний суд виходив з того, що відповідач помер, а згідно з відповіддю нотаріуса заяв про прийняття спадщини або про відмову до неї від спадкоємців не надходило.

У травні 2016 року ПАТ КБ «ПриватБанк» подало касаційну скаргу, посилаючись на те, що закриваючи провадження у справі, апеляційний суд не встановив осіб, які є правонаступниками померлого, та не врахував, що кредитні правовідносини не є особистими правовідносинами, оскільки здійснення цього права не пов'язане з певною особою, а тому може здійснюватися спадкоємцями цієї особи на передбачених законом умовах.

Верховний Суд касаційну скаргу банку залишив без задоволення, а рішення Апеляційного суду Запорізької області від 28 квітня 2016 року залишити без змін, посилаючись на те, що при вирішенні спорів щодо виконання зобов'язань за кредитним договором у випадку смерті боржника/позичальника за наявності поручителя чи спадкоємців суди мають враховувати положення статті 1282 ЦК України, за якою спадкоємці боржника за умови прийняття спадщини є боржниками перед кредитором у межах вартості майна, одержаного у спадщину. При цьому спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинені позичальником за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72727678>

VII. Постанова Верховного Суду від 25 квітня 2018 року у справі №645/3265/13-ц (провадження №61-5552свп18)

6. **Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:**

Банк вправі вимагати з відповідачів стягнення суми заборгованості за кредитними договорами, оскільки обов'язок спадкоємців боржника перед позикодавцем (кредитором) спадкодавця полягає у поверненні сум за кредитом та іншими нарахуваннями за позикою, що виникли до дня смерті спадкодавця, але в межах вартості одержаного у спадок майна та відповідно до розміру часток кожного з них.

Фактичні обставини справи:

ПАТ «УкрСиббанк» 15 квітня 2013 року звернулося до суду з позовом до спадкоємців померлого боржника – ОСОБА_14 про стягнення заборгованості за кредитними договорами в сумі 142 303,06 дол. США, які були забезпечені іпотекою.

Оскільки на час відкриття спадщини зобов'язання померлого ОСОБА_14 за кредитними договорами з повернення кредитних коштів та відсотків, нарахованих за його життя, залишилися невиконаними, 04 листопада 2010 року банк подав до Дванадцятій харківської державної нотаріальної контори вимогу кредитора до відповідачів як спадкоємців позичальника. У зв'язку з тим, що вимога кредитора не була задоволена відповідачами у добровільному порядку, банк просив стягнути з відповідачів на свою користь заборгованість за кредитними договорами на загальну суму 142 303,06 дол. США з урахуванням розміру часток кожного з відповідачів в успадкованому майні та в межах вартості цього майна.

Рішенням Фрунзенського районного суду м. Харкова від 26 липня 2016 року позов ПАТ «УкрСиббанк» було задоволено.

Посилаючись на приписи частини першої статті 1282 ЦК України, суд першої інстанції вважав, що банк вправі вимагати стягнення з відповідачів зазначеної суми заборгованості за кредитними договорами.

Ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 10 листопада 2016 року рішення Фрунзенського районного суду м. Харкова від 26 липня 2016 року було залишено без змін.

Не погодившись з рішеннями першої та апеляційної інстанції, спадкоємці в своїй касаційній скарзі вказували, що банк обрав неправильний спосіб захисту своїх прав і зобов'язаний був звернутися до відповідачів з позовом про звернення стягнення на майно, передане їм у спадщину, а не про стягнення заборгованості.

Залишаючи касаційну скаргу без задоволення, Верховний Суд погодився з висновками попередніх судових рішень щодо можливості банку висувати вимогу до спадкоємців боржника про стягнення заборгованості за невиконаними борговими зобов'язаннями.

Касаційний Суд вказав на те, що аналіз структури та змісту ЦК України дає підстави для висновку, що застосування спеціальних способів захисту, які визначені законодавцем для захисту окремих категорій цивільних прав, не виключає можливості також застосовувати загальні способи захисту цивільних прав та інтересів.

Зокрема, відповідно до абзацу 2 частини другої статті 1282 ЦК України у разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора накладає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцю у натурі.

У наведеній нормі права передбачається спеціальний, додатковий за своєю правовою природою, спосіб захисту цивільних прав та інтересів кредитора спадкодавця в разі, якщо спадкоємці не виконують його вимоги. Ані зі змісту, ані з системного аналізу наведеного правила у зв'язку з іншими нормами ЦК України Верховний Суд не має правових підстав зробити висновок, що такий спосіб захисту є єдиноможливим.

Верховний Суд зробив висновок, що застосування правила статті 1282 ЦК України не виключає можливості застосування альтернативного способу захисту, зокрема пункту 5 частини другої статті 16 ЦК України про примусове виконання обов'язку в натурі.

Тлумачення статті 1282 ЦК України окремо від інших норм ЦК України позбавить кредитора права на захист своїх цивільних прав та інтересів у тому випадку, якщо на час його звернення до суду з відповідною позовною вимогою майно, яке було передано спадкоємцю у натурі, не збереглося.

Відповідно до структури ЦК України кредитор має право обирати один з усіх способів захисту, які надаються йому законом, якщо інакше правило в імперативному порядку не визначено у цивільному законі. При цьому вибір способу захисту кредитор здійснює на власний розсуд.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://revestr.court.gov.ua/Review/74120911>

VIII. Постанова Верховного Суду від 03.02.2021 у справі №278/3367/19-ц (провадження №61-13586св20)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Спадкоємець боржника, якому не відомо про існування вимог кредитора спадкодавця, не може бути позбавлений успадкованого майна в позасудовому порядку без будь-якого повідомлення чи попереднього пред'явлення претензії кредитором. Позбавлення особи майна в такий спосіб є порушенням права власності, гарантованого статтею 41 Конституції України.

Фактичні обставини справи:

У грудні 2019 року спадкоємець позичальника звернулася до суду із позовом до відповідачів-кредиторів про визнання недійсним договору купівлі-продажу іпотечного майна, посилаючись на те, що іпотекодержатель порушив вимоги статей 35 і 38 Закону України «Про іпотеку», зокрема не виконав обов'язку щодо повідомлення спадкоємця боржника про усунення порушення зобов'язання, а тому не мав права відчужувати іпотечне майно.

Рішенням Житомирського районного суду Житомирської області від 28 лютого 2020 року, залишеним без змін постановою Житомирського апеляційного суду від 12 серпня 2020 року, у задоволенні позову було відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди виходили з того, що заявлені позивачем вимоги не можуть бути підставами для задоволення вимог щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу предмета іпотеки, адже можливе недодержання іпотекодержателем процедури, встановленої статтею 38 Закону України «Про іпотеку», законодавець визначив відшкодування іпотекодержателем збитків, а не визнання недійсним договору. Аналогічний висновок міститься у рішенні Верховного Суду від 25 квітня 2018 року у справі №201/9258/15 (провадження №61-5799св18).

Сторона Позивача, не погодившись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанції, звернулася до Верховного Суду з касаційною скаргою, за результатами розгляду якої Верховний Суд дійшов висновку, що новий кредитор та іпотекодержатель не мав права на відчуження іпотечного майна, порушив вимоги частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку», оскільки не направив спадкоємцям боржника вимоги про усунення порушення зобов'язання. Таким чином, договір купівлі-продажу, укладений іпотекодержателем на підставі іпотечного застереження про продаж предмета іпотеки, без повідомлення спадкоємців боржника підлягає визнанню недійсним.

Спадкоємець боржника, якому не відомо про існування вимог кредитора спадкодавця, не може бути позбавлений успадкованого майна в позасудовому порядку без будь-якого повідомлення чи попереднього пред'явлення претензії кредитором. Позбавлення особи майна в такий спосіб є порушенням права власності, гарантованого статтею 41 Конституції України.

Верховний Суд скасував рішення Житомирського районного суду Житомирської області від 28 лютого 2020 року та постанову Житомирського апеляційного суду від 12 серпня 2020 року, ухвалив нове рішення про визнання недійсним договору купівлі-продажу іпотечного майна та скасування рішення приватного нотаріуса щодо державної реєстрації права власності на житловий будинок.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://revestr.court.gov.ua/Review/94803271>

IX. Постанова Верховного Суду від 30 березня 2021 року у справі №200/16143/16-ц (провадження №61-4748св19)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Задля гарантування надання захисту прав усіх кредиторів спадкодавця є виключно спільний розгляд їхніх вимог до спадкоємців боржника. Розгляд позовних вимог кредиторів в окремих судових провадженнях призведе до порушення прав кредиторів, які не брали участі у розгляді такої справи, враховуючи, що вимоги кожного з кредиторів можуть бути задоволені за рахунок того ж самого спадкового майна.

Фактичні обставини справи:

Спадкоємці померлого боржника – ОСОБА_11, звернулися до суду з позовами про стягнення заборгованості за договорами поруки та позики за рахунок спадкового майна.

Позивачі обґрунтовували пред'явлені вимоги тим, що кожен з позивачів уклав з померлим договір позики, а також договір поруки для забезпечення виконання боргових зобов'язань.

Після смерті позичальника кредитори ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 подали до приватного нотаріуса Павлоградського міського нотаріального округу, ким було відкрито спадкову справу, заяви з вимогою (претензією) кредиторів до спадкоємців за обов'язками спадкодавця. Проте на момент подання позову спадкоємці не задовольнили вимоги кредиторів спадкодавця, а поручитель не виконав свого обов'язку за договором поруки. Тому, посилаючись на положення статті 1282 ЦК України, звернулися до суду з позовом про стягнення зі спадкоємців заборгованості за договорами поруки та позики за рахунок спадкового майна.

Крім того, із заявою про вимогу (претензію) кредитора до спадкоємців за обов'язками спадкодавця звернулася ОСОБА_10. Підставою для звернення стали договори позики (займу) від 01 жовтня 2013 року №1 та від 01 листопада 2014 року №2.

Рішенням Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 29 березня 2017 року позов ОСОБА_2, ОСОБА_1, ОСОБА_3 було задоволено частково. Суд визнав заборгованість ОСОБА_11 у розмірі 1 000 000,00 дол. США такою, що підлягає стягненню, та у зв'язку зі смертю ОСОБА_11 стягнув на користь ОСОБА_3 зазначену заборгованість зі спадкоємців пропорційно до отриманого в спадщину майна (по 1/4 кожний), але в межах вартості спадкового майна, а саме з ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8 по 6 750 000,00 грн; ухвалив здійснити виконання рішення щодо погашення зазначеної заборгованості виключно шляхом накладення стягнення на все спадкове майно.

Постановою Дніпровського апеляційного суду від 24 січня 2019 року апеляційну скаргу ОСОБА_8, до якої приєдналася ОСОБА_10, задоволено частково.

Рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 29 березня 2017 року в частині задоволення позовних вимог ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 було скасовано, у задоволенні позову про стягнення боргу відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про відмову у задоволенні позову ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, Дніпровський апеляційний суд у своїй постанові від 24 січня 2019 року дійшов висновків, що таке рішення суду стосується прав та інтересів ОСОБА_10, яка не була залучена до участі у справі.

Отже, незалучення до участі у справі інших існуючих кредиторів боржника стало підставою для скасування рішення суду першої інстанції.

Переглядаючи справу в касаційному порядку, Верховний Суд постановою Дніпровського апеляційного суду від 24 січня 2019 року у частині вирішення позову ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 залишив без змін.

Верховний Суд наголосив, що спадкоємці боржника відповідають всім успадкованим майном за усіма зобов'язаннями спадкодавця в цілому. Наведене свідчить, що ухвалення рішення про стягнення заборгованості за договорами позики зі спадкоємців позичальника стосується прав та інтересів іншого кредитора, який не був залучений до участі у справі, оскільки такий кредитор так само, звернувшись із претензією до спадкоємців боржника, має право на задоволення своїх вимог кредитора за рахунок того ж спадкового майна, що і позивачі (кредитори) у цій справі. Таким чином, реалізація спадкового майна з метою погашення заборгованості, яка виникла у спадкодавця перед кредиторами, які звернулися до суду з позовом про стягнення боргу зі спадкоємців за рахунок спадкового майна, стосується прав та інтересів інших кредиторів, не залучених до участі у справі, оскільки інші кредитори мають таке ж право на погашення боргу за рахунок спадкового майна боржника. Таким чином, між кредиторами померлого боржника виникає спір щодо погашення заборгованості у межах вартості успадкованого майна спадкоємцями позичальника.

Зважаючи на наведене, Верховний Суд дійшов висновку, що за належне та ефективне задля гарантування надання захисту прав усіх кредиторів спадкодавця є виключно спільний розгляд їхніх вимог до спадкоємців боржника. Розгляд позовних вимог кредиторів в окремих судових провадженнях призведе до порушення прав кредиторів, які не брали участі у розгляді такої справи, враховуючи, що вимоги кожного з кредиторів можуть бути задоволені за рахунок того ж самого спадкового майна. Таким чином, реалізація спадкового майна в рахунок погашення заборгованості одного з кредиторів призведе до неможливості задоволення вимог іншого з кредиторів спадкодавця за рахунок цього ж спадкового майна.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95907482>

X. Постанова Верховного Суду від 03 лютого 2021 року у справі №629/4377/18 (провадження №61-4752св19)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Зобов'язання іпотекодавця за договором іпотеки може бути повністю припиненим з підстави, визначеної частиною першою статті 523 ЦК України, у випадку, коли спадкоємцем позичальника, а отже, і новим боржником за кредитним договором, є інша особа, ніж цей майновий поручитель, і якщо останній не давав згоди на забезпечення виконання основного зобов'язання новим боржником.

Фактичні обставини справи:

У травні 2018 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом АТ КБ «ПриватБанк», третя особа – ОСОБА_2, про визнання договору іпотеки припиненим, посилаючись на заміну боржника у зобов'язанні.

Позовна заява мотивована тим, що 03 квітня 2008 року між її матір'ю ОСОБА_3 та ЗАТ «ПриватБанк» було укладено договір про іпотечний кредит у розмірі 303 000 грн зі сплатою 15 % річних строком до 03 грудня 2016 року.

На забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором 03 квітня 2008 року між позивачкою та ЗАТ КБ «ПриватБанк» було укладено іпотечний договір, згідно з яким вона передала в іпотеку банку належне їй на праві власності нерухоме майно: будинок та земельну ділянку для ведення особистого селянського господарства площею 0,0298 га.

Боржник за іпотечним кредитом – ОСОБА_3, помер. Після його смерті спадщину прийняв його брат – ОСОБА_2, а отже, відбулася заміна боржника у зобов'язанні, який повинен нести відповідальність у межах вартості майна, одержаного у спадщину.

Враховуючи викладене, ОСОБА_1 просила визнати припиненим іпотечний договір від 03 квітня 2008 року, укладений між нею та відповідачем, та зобов'язати АТ КБ «ПриватБанк» повернути їй всі надані нею оригінали правостановлювальних документів на житловий будинок.

Рішенням Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 16 жовтня 2018 року у складі судді Попова О. Г. позов ОСОБА_1 було задоволено повністю з огляду на те, що відбулася заміна боржника у зобов'язанні, забезпеченому іпотекою. Оскільки відповідач не погоджувалася забезпечувати виконання зобов'язання іншим боржником, тому наявні підстави для припинення іпотеки.

Проте постановою Харківського апеляційного суду від 31 січня 2019 року рішення першої інстанції було скасовано, ухвалено нове рішення, у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Відмовляючи в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції посилався на ухвалу Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 01 липня 2013 року, якою відкрито провадження у справі №629/2037/13-ц за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_4, третя особа – ОСОБА_3, про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі №629/2037/13-ц за позовом ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1, третя особа – ОСОБА_3, про звернення стягнення на предмет іпотеки задоволено. Рішення Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 14 грудня 2015 року та постанову Харківського апеляційного суду від 20 березня 2019 року в частині позовної вимоги ПАТ КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_3, правонаступником якої є ОСОБА_2, про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом надання банку права укласти договір купівлі-продажу предмета іпотеки скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про відмову в задоволенні цієї позовної вимоги.

Посилаючись на вищенаведені обставини та враховуючи той факт, що іпотекодавець ОСОБА_1 відмовився відповідати за кредитними зобов'язаннями у зв'язку зі зміною боржника у цьому зобов'язанні, Верховний Суд скасував постанову Харківського апеляційного суду від 31 січня 2019 року, а рішення Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 16 жовтня 2018 року залишив у силі.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94803229>

ХІ. Постанова Верховного Суду від 17 травня 2021 року у справі №761/14730/18 (провадження №61-8086св19)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

За відсутності зобов'язань поручителя відповідати за виконання кредитних зобов'язань спадкоємцями померлого позичальника наявні правові підстави для визнання договору поруки недійсним на підставі статті 215 ЦК України.

Фактичні обставини справи:

У квітні 2018 року ОСОБА_1, є спадкоємцем боржника за кредитним договором, звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2, ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» про визнання недійсним договору поруки. Кредитний договір був укладений на суму 2 000 000,00 дол. США, зобов'язання за яким забезпечувались іпотечним договором.

ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень», який набув право вимоги за вказаним вище договором кредиту, та ОСОБА_2 було укладено договір поруки, за умовами якого ОСОБА_2 поручився за виконання на той момент вже померлим ОСОБА_7 зобов'язань за кредитним договором.

Рішенням Шевченківського районного суду міста Києва від 20 грудня 2018 року позовні вимоги ОСОБА_1 задоволено. Визнано недійсним договір поруки №070-22-95/07/1-П від 31 березня 2016 року, укладений між ОСОБА_2 та ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень».

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що оспорюваний договір поруки не відповідає загальним вимогам правочину, визначеним у статті 203 ЦК України, оскільки укладений після смерті позичальника, особисті зобов'язання якого за кредитним договором припинилися, померла особа не має цивільних прав та обов'язків, за виконання яких може поручитися інша особа, а тому відповідно до вимог статті 215 ЦК України зазначений договір є недійсним.

Після смерті позичальника існують правовідносини лише між кредитором і його спадкоємцями, однак поручитель за виконання останніми кредитного зобов'язання не поручався.

Постановою Київського апеляційного суду від 02 квітня 2019 року апеляційні скарги ОСОБА_2, ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» залишено без задоволення, рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 20 грудня 2018 року залишено без змін.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що зі смертю позичальника зобов'язання з повернення кредиту входять до складу спадщини, до яких застосовуються положення статті 1282 ЦК України щодо обов'язку спадкоємців задовольнити вимоги кредитора. Між спадкоємцями та новим кредитором (ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень») не існує домовленості щодо порядку задоволення вимог кредитора, а укладений кредитний договір від 25 грудня 2007 року не містив умови щодо забезпечення кредитного зобов'язання порукою. Укладення оспорюваного договору поруки призвело до збільшення обсягу зобов'язань спадкоємця, які виходять за межі прийнятної ним частки спадщини, що порушує його майнові права, а отже, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про наявність підстав для визнання його недійсним.

Верховний Суд залишив у силі рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 20 грудня 2018 року та постанову Київського апеляційного суду від 02 квітня 2019 року у справі про визнання недійсним договору поруки, посилаючись на наявність правових підстав для визнання оспорюваного договору поруки недійсним на підставі статті 215 ЦК України, оскільки оспорюваний договір поруки було укладено після смерті позичальника за кредитним договором та на забезпечення виконання зобов'язань особою, правоздатність якої припинено у зв'язку зі смертю.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97077409>

ХІІ. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 листопада 2020 року у справі №916/617/17 (провадження №12-48гс20)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Звернення кредитора безпосередньо до суду, зокрема, із заявами про процесуальне правонаступництво та (або) про заміну сторони виконавчого провадження потрібно розглядати як пред'явлення кредитором вимог до спадкоємця боржника в порядку статті 1281 ЦК України (пункт 117).

Фактичні обставини справи:

6 грудня 2019 року Южненська міськрада звернулася до Господарського суду Одеської області із заявою про заміну сторони виконавчого провадження, яке було закінчено у зв'язку зі смертю боржника, посилаючись на те, що у зв'язку зі смертю боржника заборгованість у вигляді збитків за користування земельною ділянкою без правостановлювальних документів підлягає стягненню з ОСОБА_2, яка є спадкоємицею боржника ОСОБА_1 на підставі свідоцтва про право на спадщину за законом.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 17 грудня 2019 року, залишеною без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 26 лютого 2020 року, у задоволенні заяви відмовлено.

Ухвала суду першої інстанції мотивована тим, що суд позбавлений можливості визначити, чи перекидає вартість майна, одержаного у спадщину ОСОБА_2, вартість боргів померлого боржника, а тому суд дійшов висновку про недоведеність підстав для заміни сторони виконавчого провадження.

Суд апеляційної інстанції, залишаючи без змін ухвалу суду першої інстанції, на додаток до мотивів місцевого господарського суду також відхилив доводи заявника щодо можливості заміни сторони правонаступником на будь-якій стадії процесу, тобто і при відсутності виконавчого провадження.

Не погоджуючись з висновками вищезазначених судових рішень, Южненська міськрада звернулася з касаційною скаргою до Верховного Суду.

Посилаючись на те, що судові рішення судів попередніх інстанцій постановлені з порушенням норм процесуального права, Велика Палата Верховного Суду постановила скасувати постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 26 лютого 2020 року та ухвалу Господарського суду Одеської області від 17 грудня 2019 року у справі №916/617/17, прийняті за результатами розгляду заяви Южненської міської ради Одеської області про заміну сторони виконавчого провадження, а справу в цій частині направити на новий розгляд до Господарського суду Одеської області.

Велика Палата наголосила, що питання про заміну сторони виконавчого провадження суд може вирішити лише після виконання кредитором вимог, встановлених статтею 1281 Цивільного кодексу України.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93217981>

XIII. Постанова Верховного Суду від 27 липня 2021 року у справі №585/2836/16-ц (провадження №61-187св19)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

Якщо у поручителя виник обов'язок з погашення заборгованості за кредитним договором до смерті позичальника, то відсутні правові підстави стверджувати, що порука припинилася відповідно до правил частини першої статті 523 та частини третьої статті 559 ЦК України, оскільки умови припинення поруки настали після виникнення обов'язку з погашення заборгованості, а тому поручитель не може бути звільнений від виконання свого обов'язку (що виник у зв'язку з пред'явленням до нього позову кредитора позичальника, за якого він поручився) у зв'язку зі смертю позичальника та відсутності згоди поручителя відповідати за зобов'язаннями спадкоємця боржника.

Фактичні обставини справи:

ПАТ «ОТП Банк» у липні 2016 року звернулося до суду з позовом до спадкоємців боржника та поручителя про стягнення солідарно заборгованості за кредитним договором з посиланням на статті 1281–1282 ЦК України.

Рішенням Роменського міськрайонного суду Сумської області від 03 серпня 2018 року у задоволенні позову ПАТ «ОТП Банк» відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову до поручителя за кредитним договором – ОСОБА_6, суд першої інстанції зазначив, що у разі смерті боржника за основним зобов'язанням, яке забезпечене договором поруки, за наявності правонаступника, який прийняв спадщину, необхідна згода поручителя відповідати за нового боржника, якщо договір поруки не містить умову про згоду поручителя відповідати за виконання зобов'язання перед будь-яким новим боржником у випадку переведення боргу за основним зобов'язанням. Суд встановив, що договір поруки не містить згоди поручителя відповідати за правонаступника боржника у випадку невиконання чи неналежного виконання ним основного зобов'язання чи будь-якої іншої особи та банк не надав суду доказів того, що поручитель вже після смерті ОСОБА_7 надав згоду відповідати за нового боржника – спадкоємців останнього, а тому покладення на нього обов'язку сплати заборгованості за кредитним договором є неправомірним, у зв'язку з чим позов у цій частині задоволенню не підлягає.

Постановою Апеляційного суду Сумської області від 06 листопада 2018 року апеляційну скаргу ПАТ «ОТП Банк» залишено без задоволення. Рішення Роменського міськрайонного суду Сумської області від 03 серпня 2018 року залишено без змін.

Переглядаючи рішення попередніх інстанцій в касаційному порядку, Верховний Суд скасував їх у частині вирішення позовних вимог щодо поручителя – ОСОБА_6, та направив справу в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції, посилаючись на неправильне застосування до спірних правовідносин правила частини першої статті 523, частини третьої статті 559 ЦК України та, як наслідок, недослідження питання дійсного розміру заборгованості, який підлягає стягненню на користь банку з ОСОБА_6 як поручителя.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98671856>

XIV. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 10 березня 2021 року у справі №541/386/19 (провадження №61-10491св20)

Позиція Верховного Суду та нормативно-правове обґрунтування:

На виконання положень статті 148-1 ЗК України спадкоємець повинен повідомити орендаря про прийняття ним спадщини та про перехід до нього прав та обов'язків за договором оренди.

Ненадання спадкоємцем земельної ділянки відомостей орендареві про перехід права власності в порядку спадкування може бути підставою для відмови в задоволенні позову про розірвання договору оренди через несплату орендної плати.

Фактичні обставини справи:

Спадкоємець ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3 про розірвання договору оренди землі та стягнення заборгованості з орендної плати.

Відповідно до фактичних обставин справи ОСОБА_1 є спадкоємцем після смерті його матері – ОСОБА_5. Він та ОСОБА_2 у встановлений законом строк звернулися до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини та отримали свідоцтва про право на спадщину за законом на спадкову земельну ділянку площею 4,0782 га, яка перебувала в користуванні ФОП – ОСОБА_3 на підставі договору оренди від 11 квітня 2016 року, укладеного між ОСОБА_5 та ФОП ОСОБА_3.

Суд першої інстанції, позицію якого підтримав і апеляційний суд, відмовляючи у задоволенні позовних вимог щодо розірвання договору оренди землі, посилався на відсутність підстав для дострокового розірвання договору оренди земельної ділянки з підстав систематичної несплати орендної плати, оскільки позивач не надав суду доказів звернення до орендаря з наданням відомостей щодо зміни власника земельної ділянки.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, наголосивши, що з дати відкриття спадщини після смерті ОСОБА_5 на виконання положень статті 148-1 ЗК України позивач повинен був повідомити відповідача про прийняття ним спадщини та про перехід до нього та іншого спадкоємця прав та обов'язків за договором оренди.

Дотримання вищевказаних дій для власника, до якого перейшло права власності на земельну ділянку, є важливим етапом, спрямованим для налагодження виплати орендної плати за укладеним до переходу права власності договором.

Детально з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95616408>

КОМІТЕТ З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НААУ
2021